

նախ քան թէ իր թերութիւնները չուտով կատարելապէս դորձեց և մինչև անգամ անանկ մեծ հասարակական տութեան մը նախադասին փոխանորդ ընտրուելու արժանացաւ և այսօր նոյն հասարակականութեան զլուխը կը տնուի:

Հիւսիսային բանակաց ընդհանուր հրամանատար Կրէնիթ զօրապետն ալ այն իրիկունը Պ. Նիկոլայի հետ թատրոնը պիտի երթայ եղեր և պատճառով մը ևս մնալով անխուսելի մահուանէ մը ազատ մնացեր է:

Յայտնի է թէ այս գէտերը Միայեալ-Նազանգաց պատերազմին ընթացքը չափաւ փոխեն, և կառավարութիւնը պիտի շարունակէ հարաւային կուսակցութիւնը զսպելու գործը կատարելու պիտի հանել:

Պատերազմէն առնուած լուրերը միշտ յաւուր են Հիւսիսային համար. որովհետեւ Հարաւային բանակները հետզհետէ կ'ազդեցնեն կարգին կամ անձնատուր կը լինուի. այնպէս որ պատերազմն արդէն ընդհատ կ'ընայ համարուի:

Ապրիլ 14/26 ին Գաղղիոյ Նիս քաղաքին մէջ մեծաւ Նիկոլայ Ալեքսանտրովիչ Ռուսաց թագաժառանգ Մեծ Դուքսը իհասակի 22 տանց, և հետեւեալ օրը յուզարկաւորութեան տխուր հանդէսը կատարուեցաւ, որուն ներկայ էին իւր Օգոստոսիտ ծնողքը: Հանգուցեղն մարմինը երրորդ օրը Ալեքսանտր-Նիկոլայի շոգենաւով փէթըտուրի տարուեցաւ:

Ռուսիոյ տէրութեան այժմեան թագաժառանգն է իւր եղբայրը Ալեքսանտր Ալեքսանտրովիչ դուքսը, որ այժմ 19 տարեկան է:

Զիարտ Եգիպտական, յԱրևմտահայերէն:

Քանի մը ամիսէ իվեր ծանուցուած Ալեքսանդրիոյ ձիարշաւն ըստ նոր տոմարի մայիս 2 ին կատարուեցաւ յիշեալ քաղաքը շքեղ հանդիսի:

Ազնուական հանդիսականք, արք և կանայք, բոլոր նախարարները զրաւած էին, և բազմութիւնն ան տառապանքով և անհոգով անկողնի եղաւ:

Անցեալ տարուան պէս այս տարի ալ Բարձրագոյն փոխարքային կողմանէ ձրի մատան մը բացուած էր հասարակութեան, որմէ ամեն տեսակ կարկանդակներ, նարինջներ և օշաքաններ իւրաքանչիւր որ առհասարակ կ'ուտէր:

Վսեմախոյ Հալիմ փաշան, Բարձրագոյն փոխարքային կողմանէ, այս հանդիսին կ'աւանդէր:

Առաջին մրցանակը որ Արծաթեայ Բաժակ մըն էր և Նախարարաց Պարգէ կը տուէր՝ Վսեմաշուք Նախարարութեան ու Բարձրագոյն փոխարքային պարգեւածն ըլլալուն համար, Պ. Շմարիթին Վիլամ-Պէլ անուն ձին շահեցաւ:

Երրորդ մրցանակը՝ Եգիպտական Մեծ Պարգէ անունաւ, որ 500 լիւա էր առաջին ժամանող ձիոյն համար և 400 լիւա երկրորդ ժամանողին. 500 լիւան Պ. Շմարիթին Ալ-Սիւ ձին շահեցաւ և 400 լիւան Վսեմախոյ Հալիմ փաշային ձին:

Երրորդ մրցանակը՝ որ կանուանէր Բարձրագոյն փոխարքային Մեծ Պարգէ և 300 լիւա էր առաջին ժամանող ձիոյն ու 400 լիւա երկրորդին, 300 լիւան Ալաւազ անուն ձին և 400 լիւան Ֆրանկու ըստածը շահեցաւ:

Չորրորդ մրցանակը՝ Շուրպայի Պարգէ ըստած՝ որ 400 լիւա էր և Վսեմախոյ Հալիմ փաշան տուած էր, Նորին Վսեմութեան Բարձր անուն ձին շահեցաւ:

Հինգերորդ մրցանակը որ արծաթեայ Բաժակ մըն էր, ձիարշախի սէր ունեցող անձանց կողմանէ բաժանորդութեամբ նախընտրու, Վսեմաշուք Հալիմ փաշային Ռէր-Կալ անուն ձին շահեցաւ:

Վեցերորդ մրցանակը որ նոյնպէս Արծաթեայ Բաժակ մըն էր, վսեմախոյն կողմէն նուիրեալ՝ Պ. Շմարիթին Վիլամ-Պէլ անուն ձին շահեցաւ:

Եօթերորդ մրցանակը որ կանուանէր Պարգէ Միսիրա, ըստած և էր 400 լիւա առաջին ժամանողին և 20 լիւա երկրորդին, որուն համար նախընտրու արշաւանքներուն մէջ չլսող ձիերը միայն պիտի մրցէին, 400 լիւան Վսեմախոյ Հալիմ փաշային Տահման անուն ձին և 20 լիւան Մեծագոյն Սիւ փաշային Կիւս անուն ձին շահեցաւ:

Գիտուն անձինք շատ ժամանակէ իվեր հետաճուած եղած էին Մոլոնի պատուած ծովուն Կարմիր կողմերէն պատճառը գիտնալու, և իրենց խաղարկութիւններն ապարդիւն չեն եղած. ինչպէս մտերս Գաղղիոյ օրագրաց տնայ մէջ այս խնդրոյն վրայ ծագած վիճարկութիւնն կ'անամար թէ, Մորիս կողմէն փաստարան մը Պ. Էլիսը Տիւիսն անուն յատկապէս ճամբորդութիւն ըրեր քններ և տեսեր է որ արգարե նոյն ծովը ատեն ատեն կարմիր կներկուի:

Եւ մեր համարելով թէ մեր Արքայ Բիթերցոյց հետաքրքրական կըլլայ, յիշեալ գիտնականին տեղեկագրէն քաղուած մը ընելով հոս կ'ընենք:

« 1843 ամին յուլիսի 8 ին Արաբիա անուն թղթատար նաւով Պապ-Էլ-Մանսուրի նկարագրէ Կարմիր ծով կ'անցնէ, կրտէ Պ. Տիւիսն: Նաւապետին և միւս պաշտօնականներն, որը շատ ժամանակէ իվեր այն ծովը կ'աւարկէին, հարցուցի թէ անոր Կարմիր անունակըն պատճառն ինչ է, կամ թէ, ինչպէս ոմանք կ'ըսեն, մէջը կարմիր աւազ կամ կարմիր ծայրեր գտնուելոյն համար է: Սակայն այդ պարտնէրէն մէկն ալ պատասխան մը չըրցաւ տալ: »

Պ. Տիւիսն ութ օր նաւարկելէն յետոյ ամենին նշան մը չէ տեսեր որ ծովուն կարմիր անունակըն արդարաւոր չընէ. բայց յուլիսի 15 ին մինչդեռ նաւուն ետեւ կողմը պատահանէ ծովը կնայէր, յանկարծ զարմանալով տեսեր է որ ջուրը կարմիր ներկուած է՝ որչափ տեղ որ կ'ընար տեսնէ. իսկոյն նաւուն յարկին վերայ կ'ընէ և մինչդեռ երեւոյթը կտեսնէ, այնքան բոլոր ծովուն երեսը փոքր մի նարնջոյն ներկուած, և նաւուն վերաւորը կ'արձէ թէ ձկան կ'իթէ պատճառեալ է այն կարմրութիւնը. իսկ Պ. Տիւիսն ծովային րոյս մը կ'համարի ծովուն երեսը տարածուած. և կամեով անոր ինչ ըլլալն ստուգել, զոյլով մը այն նիւթէն ժողովել կուտայ և դադարով մը ձերմակ չիւի մը մէջ կ'ընեն: Հետեւեալ օրը կնայի որ լիւի մէջի նիւթը մութ մանուշակագոյն եղեր է և ջուրը գեղեցիկ վարդագոյն: Եւ այն նիւթն ապակաւութիւնէն ազատ պահելու համար բաւարկի կը տալի մը վրայ կ'արդէ, ջուրը կ'ըստի և հիւթը լաւ թին կ'աւելի: Նոյն օրը ծովը մինչև երեւոյ շարունակ կարմիր կերեւի, հետեւեալ օրն ալ մինչև կէսօր նմանապէս. իսկ կէսօրէն յետոյ կարմրութիւնը կանգնուեցաւ և կապուտ գոյնը կ'ոյրէ: Արդ մեր ճանապարհորդը այն ծովուն ջուրն երեսուն երկու ժամ կարմիր կտեսնէ, և որովհետեւ նաւը մէկ ժամը ութը մըն ճամբայ կ'ընէր, ըսել է որ 256 մըն տեղ ծովուն երեսը կարմիր ներկուած էր:

Երանելիք ընաղէտը որ Կարմիր ծովուն եղերքն Էլ-Թոր քաղաքն ամիսներով ընտել է, 1823 զեկ տեմբերի 10 ին զիտեր է որ բոլոր նաւահանգստին ջուրը յանկարծ արիւնի գոյնով ներկուէր է. և ապակիով այն կարմիր ջրէն առնելով տեսեր է որ այս գունաւորութիւնը խիտ մանր կառիւններէ պատճառեալ է ըստ մեծի մասին մութ կարմրագոյն: Խոշորացուցով քննելով տեսեր է որ այդ կառիւնները աստանոյ ամենաբարակ թելերէ բաղադրեալ վերելի փունջեր են. և Ալեքսանտր ալ Հիւսիսային գիտնականը կ'արձէ թէ այդ կառիւնները այն էակներն ըլլան որ կ'էս րոյս և կ'էս կենդանի են: Այլ թէ ինչպէս կ'ըլլայ որ այդ ամենամանր էակներն աստեն աստեն անթիւ բազմութեամբ Կարմիր ծովուն ջուրը կ'ընեն, դեռ չգիտցաւ. և միայն սա կ'հասկըցուի թէ այս ծովուն կարմիր կողմէն ըստ պատճառն այս երեւոյթն եղած ըլլայ:

ԱՅԼԵՒԱՅԼԻՔ

Սուէզի պարանոյն Տիւիսիսի Բիթերցոյն համար նախագահը Պ. Ալէքսիս Երազայի ու Ամերիկայի ամեն զիտաւոր քաղաքացի վստասականի Ժողովներն հրաւիրել էր որ իրենց կողմէն մարդիկ խրկեն յիշեալ պարանոյնն քաջման աշխատութիւնները տեսնելու, և Միջերկրական ու Կարմիր ծովերուն մէջ փոքր նաւերով երթելու կուսիւն մը հաստատելու վերայ խորհելու: Իր հրաւերն ընդունուելով զրեթէ ամեն քաղաքէ ներկայացուցիչներ ընդ ամենը 110 անձինք՝ Ալեքսանդրիա հասած էին, և ըստ նոր տոմարի ապրիլ 6 ին խնջոյք մը ըրին նոյն քաղաքի Գաղղիոյ հիւպատոսարանը ընդ նախագահութեամբ Պ. Ալէքսիսի, յորում այս անձը պերճախօս ատենաբանութիւն մի ըրաւ:

Յետոյ Սուէզի պարանոյնն քաջման մեծ գործոյն յաջող վարձանին համար գլխի խմբէ արշաւարկեց

Շուէտի ընդհանուր հիւպատոսը Պ. Թէսթա, և ապա Ալեքսանդրիոյ կառավարիչ Մուրաա փաշան և Պ. Պէրթ՝ Մարսիլիոյ ներկայացուցիչը, որն որ իմաստալից ճառ մըն ալ խօսեցաւ՝ զոր հանդիսականք սաստիկ ծափահարութեամբ մոխի ըրին:

Խնջոյքն յետոյ իմայ տրուեցաւ Պ. Ներկայացուցչաւ թէ Բարձրագոյն փոխարքայն յատկապէս և ձրի կատարար մը սահմանած է իրենց համար որ Սուէզ երթան:

— Ինտէլիգենտն Պէթ լրագրին փարիզու թղթակցն ներէն մին կրտէ թէ « Բարձրագոյն հաստատութիւն կ'ըրաւ ներկայ այն նպատակով որ տեղեկութիւնները զոր անցեալները տուի ձեզի Սուէզի պարանոյնն քաջման գործողութեան վերաբերեալ Բ. Դրան և Գաղղիոյ կառավարութեան մէջ ի կախ մնացած բանադրուցութեան վիճակին վրայ: Երկու կառավարութիւններն այս միջոյնս՝ կաւարեալ համաձայն կ'ընտնեն: »

— Կ. Պօլոյ Անգլիոյ դեսպանը սիր Հէնրի Պիլլէր, որ իր անձին առողջութեան համար այս տար կ'ընտնեն, րուն տակ կ'աղտէր, ապրիլ 27 ին երեքշաբթի օրը Ալեքսանդրիոյն նաւ մտաւ Կ. Պօլոյ վերադառնալու համար:

Ամրոցներուն և պատերազմական նաւերուն թնդաւ նոթները Նորին Վսեմութեան չուն ողջունելին:

— Լուր մը տարածուեցաւ թէ լըտ փալմէրթին մեռեր է. բայց բարեբաղդարար այս լուրը ստու եղաւ:

— Օգոստոսիտ Ինքնակալը հաճեր է առաջին կարգի Մէճիսիյէ պատուանշան շնորհել Սիւս Վեհախոյլ Կիրակոս Արքաւան Կաթողիկոսին, և երրորդ կարգի Մէճիսիյէ պատուանշան Ատանայի առաջնորդ Գեր. Արիստակէս Ա. Արքեպիսկոպոսին:

— Օսմանեան թղթատարութեանց տեսուչ Գաորի պէյը, այս օրերս որոշեր է Պօլոյ Ղալաթիոյ, Բերայի և Վսուրի գիւղերուն մէջ թղթատարութիւն մը սահմանել, որպէս զի մայրաքաղաքին բնակիչքը կարենան դիւրութեամբ իրարու հետ թղթակցիլ:

Այս օգտակար որոշումն իրործ դնելու համար 15 փոքր նամակատուն շինել տուեր է Պէյիւքտէրէյէն մինչև Ղալաթիա եղած գիւղերուն մէջ, ուր առաջմ օրը մէկ անգամ պիտի ցրուին նամակները: Պօլոյ Ղալաթիոյ ու Բերայի մէջ ցրուելու նամակներուն փոխարին ծախքը 20 փարայ պիտի ըլլայ մէկ նամակին և իսկիւտարի ու գիւղերուն համար 40 փարայ:

Գաորի պէյը միտը անի կ'ըր ամառուան ատեն իշխանաց կողմներն ալ թղթատարութիւն մը հաստատել, և թղթակցութիւններն աւելցած ատենը փոխանակ օրը մէկ անգամ նամակ ցրուելու՝ երկու երեք անգամ ցրուել պիտի տայ:

Անշուշտ Պօլոյ բնակիչքը շատ գոհ պիտի ըլլան այս նոր թղթատարութեան. որ իրենց մեծ դիւրութիւն պիտի տայ քիչ ծախքով իրարու հետ թղթակցելու:

— Երէյիլի անխախտները Կ. Պօլոյ մօտ ըլլալուն համար անի եղած հանրածուխն Անգլիայէն բերուածն աման կըլլայ Պօլոյ համար. վստաւոր կայսերական կառավարութիւնը որոշեց յիշեալ հանդէսին ամուսն հանելու գործողութիւնը ընդարձակել, որպէս զի պատերազմական նաւերուն և արքունի գործարաններուն բաւարան ամուսն ելլէ և պատահեաւ օտար երկրէ չընուի:

Անգլիայէն պէտք եղած մեքենաներն արդէն ապրապրուեցաւ. ուրկէյ փորձառու ճարտարապետներ ալ պիտի բերել տրուի:

— Անգլիոյ Վ. Թագուհոյն որդի Բարձրագոյն Արթուր Իլիսանը՝ որ Միջերկրական ծովուն զիտաւոր քաղաքները տեսնելու համար կ'անապարհորդէ այս միջոցիս, Աւագ Ռարաթ օրը Իլլիր հասեր է Ելեանքիւ շոգենաւով, և այն կողմերը պարտնէն յետոյ՝ ապրիլ 6 ին մեկնէր է անի Զանագ-Գալէ ու Սեւանիկ երթալու:

— Կայսերական կառավարութիւնն հրաման ըրեր է որ Ատանայէն Հալէպ հեռադրական գծին հաստատութիւնն իսկոյն սկսուի, որուն համար պէտք եղած նիւթերը խրկուեցան Կ. Պօլոյն:

— Մոտերս գիտնայ մէջ մեծ վիճարկութիւն ծագած է քաղաքում մէջ ողջ գունուած արջնագործներու վրայ: Այս օրերս, կրտէ անգլիներն լրագրի մը, այս տեսակ երեւոյթ մը պատահեցաւ Հարթլիֆուլ քաղաքը: Քսան և հինգ ոտք խորութեամբ գետնէն հանուած քար մը երկու գործաւոր աղջկեղով մէջը խոշոր արջնագործ մը կ'ըտնէն ողջ բայց շատ տախապեղ: Գորտն իր բանտէն դուրս ելնելուն պէս դժուարաւ շունչ մը կ'առնու և կ'ըսնայ իր թմրած թալմէրը շարժել: Այս արտաքոյ

կարգի երեւոյթին պատճառը բացատրելու համար արջ-նազորորդ բնական զինուորական ընկերութեան նախա-գահին խրկուեցաւ որ ընկերութեան անդամայ մէջ վեհաբանութիւն մը պատճառէց, և զինուոր երկրարա-նին մէկը՝ Պ. Թէյլոր անուն՝ ըսաւ թէ այն արջնազորորդ վեց հազար տարուան ըլլալու է :

— Անգղիացւոյ ազգը երբէք պզտիկ բաներ չինել չիտրահիր. իր միտքը միշտ միթխարի գործերու ետեւէ է : Մինչև հիմայ անգղիացւոյ այս տեսակ գործերուն զըլ-խաւորը կրէար-Սթէրն չորհեաւան էր, որ իրաւունքն նա-ւերուն թագաւորը կրնայ համարուիլ : Հիմայ ալ ցա-մաքի վրայ ատանկ մեծ գործի մը ձեռնարկել կիրորհին, որ է Լոնտայէն կամ թէ Գալէէն մինչև Կարկարայ երկաթուղի մը շինել, որպէս զի տասն և հինգ տարւոյ մէջ կարենան ուղղակի յիշեալ քաղաքը ժամանել :

Այս մեծ երկաթուղին Գալէէն պիտի սկսի ու երթայ Սթրազպուրկ և պիտի անցնի Պատէն՝ Պաւլէրայէն՝ Աւստրիայէն՝ Լեռնալիան Տաճկաստանէն՝ ասիական Տաճկաստանէն և Եփրատայ հովիտներէն մինչև Պարսից Ծոցն իջնելով Պարսկաստանէն պիտի անցնի և երթայ միանայ Հնդկաստանի երկաթուղիներուն :

Որովհետեւ Ռուսաստանէն անցնելու խօսք չկայ, աս-կէց կրնայ կարծուիլ թէ Վարդերի վրայէն կամուրջ մը ձգեն երկաթուղին անընդհատ շարունակելու համար, ինչպէս որ իրենք կ'ուրախանին :

— Լեհաստանի Գոմէն քաղաքի մերձակայները գիւղի մը գինեւան մէջ ռուս զինուորներ և լեհ զինուորներ իրարու հետ խօսակցած ատեննին՝ խաղախ գինուոր մը կ'աղաթենայ թէ ինք աղիկ նշան կ'առնէ և կ'արող է հա-րիւր քայլ հեռաւորութեամբ կանգնող մարդու մը գըլ-խարկը հրացանով զարնել առանց զգուշանալու : Գիւղացւոյն մէկը զրաւաղիւր կըլլայ (պէս քաջմարտ) և կ'երթայ որոշեալ տեղը կ'անգնի զգինարկը մինչև աչ-քերուն վրայ իջեցնելով որ զիւրութեամբ չէլլէ : Խա-ղախը զգինարկին նշան առնելով հրացանը կ'աղաթէ, բայց գնտակը զիւրացւոյն ըլլելը կ'իմաստանցէ ու զանի կ'անցընէ :

Խաղախը մէկ ամիս բանտարկութեան կ'զատուարու-տուի ախամայ մարդ մը մեռցնելուն համար. բայց կ'աղաթէ թէ յանցանքը զիւրացւոյնն էր որ զգինարկը շատ վար իջեցուց, և ըսածին ըստուղութիւնը հաստատուելու համար կ'առաջարկէ դատաւորին որ իրեն վրայ փորձ մը ընէ, « բայց զգինարկը շատ վար մի իջեցընէր, » ըսելով :

— Մեծ պահոյ մէջ փաթէրային մէկը մահուան դա-տաւարտեալ մը զգինարկին տեղին տանելու ատենը՝ ճամբան զանի միթխարկելու համար կըսէ :

— Արշալի երջանիկ ես, որդեակ, որ այս իրիկուն հրէշտակաց հետ պիտի ընթերես :

— Թէ որ կ'աղաթանս՝ իմ տեղը դուն գնա, կ'ալ-աւախաննէ դատաւարտեալը :

— Սիրով յանձնառու կ'ըլլայի թէ որ այսօր ծով ձըլ-լալ նէ, կ'իրենէ փաթէրան շրթնած :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Հնադարեան հրաւանդներ :

Հրամայողի մը հրամայելու համար նախ և յառաջ պէտք է իր ստորադրելոյ և հարստակաց բնաւորութեան տեղեակ ըլլալ և մանաւանդ՝ իր հարստակները զանա-գան ազգերէ և զանազան ցեղերէ ըլլան. որովհետեւ ամէն մէկ ազգ՝ տարբեր կլիմաներու տակ սնած ըլլալով՝ զանազան բնաւորութեամբ և այլ և այլ գաղափարնե-րով կ'ուրարենին. ոմանք սէգ և հարստ, ոմանք հեզա-համարտ և խմար, և ոմանք բարձրամիտ և զուռ, և ոմանք բիրտ և կուտակէր կըլլան :

Ինչպէս որ ասանք բնաւորութեամբ և գաղափարնե-րով տարբեր են, անանկ ալ տարբեր հրամաններով վարուիլ պէտք է անոնց հետ՝ իրենց բնաւորութեան համեմատ, մինչև որ օրինաց օգուտներն գիտանան : Հրա-մանին ստորիմաններն են, որ հրամանին սղդդական գործութիւն կուտան և կամ հրամանը մեռած գի մը կրնան : Թէ որ ստորիմանին կարգը պահուի, հրամանին ձայնը թնդանութիւն ձայնի մը պէս օղը պատուելով՝ շուտ կ'հասնի ստորադրեալ զորաց կամ հարստակաց սկանջ-ներուն, զորն որ միայն չեն ըներ, այլ և զայն գործադ-րելու համար բոլոր միջոց սիրով կ'գործածեն :

Իմաստունին մէկը կ'սէ թէ « միջին տուն մը կ'առա-մբարթի իւրեն կ'արտաբերէ իրեն երեք տարիսն ծառայից

կամ սպասաւորաց » : Ասկէց կ'հետեւի թէ ինչպէս ծա-ռայից կարգ ու ստորիման տրուած է անանկ ալ հրամա-նին սահման դնելու : Թէ որ վերջին ծառային վերա-բերեալ հրամանը՝ երկրարկին և երկրորդին վերաբերեա-լը՝ առաջինին տրուելու ըլլայ. հրամանն իր յարգը կը կորսնցընէ. միտքը կ'մտնէ հրամայողին քսակը. և այն ատեն չէ՛ թէ միայն հրամանը անգործադրելու կ'մնայ, այլ և հարստակաց վատահոլութիւնն ալ կրնայ պակսելու հրամայող իշխանին վրայէն. զորն որ հազար ու մէկ զգլու մը կարող չէ զայն շահելու :

Ինչ էր պատճառը արգելք, որ Մեծին Պետրոսի՝ ռուսապաշտ ընդհանուր Ռուսաց հրամանները խիստ քիչ անգամ՝ սպարդիւն մնային. չէ՛ թէ միայն իր զօրքերը՝ որ համարէ թէ սպարտական էին իրենց արիւնը զոհել ի սէր հայրենեաց, սիրով ախօթ էին կայսեր հրամանները անթերի կատարելու. այլ և ազատագ-նեաց անգամ, զօրաց և հասարակութեան հետ իրենց յօժարութիւնը կայսեր կնուիրէին ամէն սոթի մէջ : Պատասխանեմ, որովհետեւ կայսրը՝ իր կայսրութեան մէջ միայն կայսր չէր. այլ յօգուտ հասարակաց՝ զօրաց հետ զօրք. զինուորացի հետ. զինուոր ստակական արհես-տաւորացի հետ արհեստաւոր գործունեաց : Իր սրբաւոր գործարաններ, և գործարանները՝ պալատ ըրած էր. մէկ խօսքով ամէն կարգի անձանց հետ լաւ վարուելու եղանակին վարժ ըլլալով, ոչ միայն բանիւ կամ հրամա-նաւ, այլ և իրօք և գործակցութեամբ՝ անոնց հետ կ'ուրարէր միջև. իր կենաց վերջին կէտը. ինչու որ լաւ գիտէր թէ « ազգապաշտն է ձայն գործոյն » : Իր Տէրութեան վերաբերեալ բոլոր գործողութեանց օրինաւոր յառաջադիմութեան առաջին շարժիչն ու թէլաթիւրն էր հոն ներկայ գտնուիլ արդած էր, այն առածին համեմատ թէ՛ « Հաւանական են առարկայք աչաց » քան ունկան : Եւ ահա նոյն իսկ իր կենդանու-թեան փորձերն են, զոր իր յետորդացը իրեն կենդանի պատգամ կ'տակ թողով՝ ուստական խորին տեսական զօրութիւն մը տուաւ. որով է որ այս օրուան օրս Ռուսա-կան համար բոլոր աշխարհ տարածուած է, և մինչև անգամ Եւրոպայի ծարպիկ և հանճարեղ քաղաքակա-նութիւնը ահ ու գող մէջ է նկատմամբ Ռուսիոյ հակա-յարսել յառաջադիմութեան, որուն առաջին առնելու համար քիչ վարձեր ալ չըրաւ Եւրոպիա արիւնահեղ պատերազմներով :

Պետրոսովի մեծն՝ Կարլովն երբ որ միտքը դրաւ ազգաց հետ միջիլ պատերազմով, իր փառասիրութեան վրայ յաւելցուցած էր ընդհանուր աշխարհին օգուտ-ներն ու կարգադրութիւնը. վասն զի իր ըրած բոլոր պատերազմներն թէլաթեալ արիւնահեղ, բայց այսու ամենայնիւ իր վեհանքութիւնն ու սքանչելի մարդա-սիրութիւնը չէր պակսէր իր թշնամեացը վրայէն : Թէ որ Անգլիական խաղաղութիւնն անձեռնհաս ըլլար ստոր քաղցին, և ուստական ստոնամանիքը թէ որ ներէին վեհանքին աշխարհ խաղաղման, մտղ մնացեր էր որ, բոլոր աշխարհ Պետրոսովեան ըլլային : Իր անկեղծու-թիւնն չէ՛ թէ միայն Գաղղիական խորին վատահոլութիւնը զրաւած էր, այլ և մինչև ուր որ հասաւ իր գրօշակը՝ ամէն ազգ զիսցան անոր վատահոլութիւն և ապահովու-թիւն տալ : Ո՛հ ամէն սոթի մէջ սպառնով, և իր բոլոր հրամաններն քաղցր և չափաւոր : Թէպէտ և հանճարեղ պատերազմին ճակատին յաղթուող թշնամին ցաւ կըլ-գար, բայց անոր հասարակութիւնն գիտես թէ խիստ քիչ միջոցի մէջ իր սոթի կուտակարչին ողբ յուրախու-թիւն կ'փախուէր. ինչու որ նոր տիրապետող կայսեր մարդասիրութիւնն, խոհական ընթացք և միանգամայն զեղեցիկ կարգադրութիւնն իրենց սաղաքայ երջանկու-թիւնը պարզ կ'երգով կ'այստէր : Ասոր պարզ անկեղ-ծութիւնն կեղծաւոր, չղբերթի և նեղաւոր անձանց երբէք տեղիք չտուին : Զուռն իր կտակած և կասկածանայ տեղի : Կսիւրէր իր զօրքերը. կսիւրէր իր հայրենիքը. կսի-ւրէր իր նախորդներն և իր բոլոր հասարակութիւնը : Մէկ Կարլովն կսիւրէր և կսիւրէր միլիոնաւոր մարդիկ-ներն :

Թագաւորութեան կամ Վարդապետ մը վրայ եղած նախանձն :

Թագաւորութիւն, իշխանութիւն կամ վարչութիւն մը, որ անշուշտ արտօնութիւն ունի հրամայելու, չկըր-նար ազատ ալ ըլլալու չարամիտ մարդոց նախանձու-թէնէն : Թէպէտ ամէն կարգի մարդոց բնական է մեծութեան, իշխանութեան, և հարստութեան ցան-կալ, բայց չարամիտ մարդոց նախանձը շատ տարբեր է, բարեբարոց : Ազգայնէր և հայրենասէր անձանց նախան-

ձէն : Առաջնոց նախանձն ու փոթիլ կամ խոթիլն մաս-նաւորի վրայ. այսինքն կուզեն որ, ամէն բարիք, ամէն երջանկութիւններ իրենց համար ըլլան : Իրենք զիրենք բոլոր աշխարհի տիրապետութեան արժանի համարած ատենին՝ անոր իսկ արժանաւորները՝ իրենց աչքին տուել ճանճի մը չափ չեն երկիր : Անհոն ովկիանոսին ու երկնից տարտարոսին ջուրերը իրենց պոտին ազահու-թեան տեղիքն ջերմութեան նախաժառանգ ատէն՝ անոր փոքր մէկ կտիկը այլոց տալու երբէք չեն կրնար ի գուր-չարժելու : Աշխարհիս բոլոր մեծապետներուն ոտին ու արժանիք իրենց դանձուն մէկ անկեղծէն քիչ կ'ստանան. բայց չեն ուզեր որ, անոնց մէկ զանկը ուրիշին փոքրիկ զանձանակին մէջ տեղի մ'ունենայ. մէկ խօսքով՝ իրենք զիրենք Աստուծոյ կարգը անգամ՝ դասելու համարձա-կած ատեննին, իրենց չար խիղճը չներբեր. որ, իրենց պատկերակցներէն մէկն ալ, չէ՛ թէ մարդու, այլ և միջատի մը պատիւ ունենայ : Ինչ չյուսացուիր այս-պիսի չարագոյն նախանձութենէն : Իր ամենախորքը շահը՝ ընկերին կենաց հետ փոխելն անգամ իրենց խղճին տուել արտո մը չեն կարողանալու :

Իսկ երկրորդաց նախանձը առաջիններուն բոլորովին հակառակն է : Երբ որ իրենց արժանաւորութիւնն կամ բաղդը զիրենք բարիքով մը պատկէ կամ ստորիմանի մը հասցնէ, իրենց արթնուն խիղճը զիրենք հանգիստ չիւ-ղուր մինչև որ իրենց ընկերը, հայրենակիցը և պատ-կերակցը նոյն բարեաց կամ ստորիմանին չմասնակցի. իր թէ հասարակութենէն մեկու մը այսինքն իրեն ըն-ծայուած բարիքը բոլոր մարդիկ վայելեն : Իրեն ստոր-ձանը դերազանցող ու զինքը ժողովրդեան տէր ընող կամ որոշող նշանը՝ բոլոր հասարակութեան կուրծքին կ'ախտած տեսած ատէն իր սիրտը փախանակ չարամիտ անձանց արտին պէս այլայլելու, ամէն ուրախութիւն իրեն կ'համարի : Ուստի երկրորդաց նախանձը որչափ զովեւտից արժանի և Աստուծոյ իսկ հոգեւր, այնչափ ալ առաջնոցը զարմելի և ընդհանուր մարդկութեան տուել խաղաղութեան է :

Չարամիտ մարդկանց անցող նախանձը ինչ չարիք գործած չէ. աշխարհի խաղաղութեան համար իրենց բոլոր զօրութիւնը, պատկառելի պատիւը, մինչև ան-գամ իրենց արիւնը զոհ ընող տէրութիւնները չկործա-նեց : Ո՛վ կրնայ համբելու այն արար, և խաղաղա-սէր ազատագին զերդաստանաց թիւը, որ չարամիտ անձանց անողորմ նախանձուն զոհ եղած են արարու-նօր, զիստամար և տեսակ տեսակ անարդանքներով :

Կատիք Յակոբյան :

ԾԱՆՈՒՅՈՒՄՆ

Մեր գրքերուն մէկ մասը վաճառելու մտադիր ըլլալով կ'իմացնենք մայրաքաղաքի ընթերցասէր Ազգայնոց՝ որ եթէ անոնցմէ գնել ուզեն՝ կրնան մինչև ամսոյս 20ը ամեն օր երեկոյեան ըստ տաճկաց Ժամը 10 էն յետոյ մեր գրասենեակին հրամայել և նայիլ ու իրենց պէտք եղածը գնել :

Նաեւ Փարիզ լրագրէս ալ ստիպուածիւ օրինակներ կ'զանուին քովերին, որոնք կէս գնով կ'վաճառուին :

Պատկերներ ու գրասենեակ մըն ալ ունինք ծախու :

ԾԱՆՈՒՅՈՒՄՆ

Այս լրագիրն ամիսը երկու անգամ կ'հրատարակուի, ամեն ամսոյ 1 ին և 16 ին :

Տարեկան գինն է բոլոր Եղիպտոսի համար 50 դուրուշ եղիպտական ողջ դրամ. իսկ Եգիպտոսէն դուրս 15 ֆունտը՝ ճանապարհի ծախքէ ազատ :

Ստորագրութեան տեղերն են,
ԳԱՀԻՐԷ, Հայոց Առաջնորդարանը :
ԱՂԵՔՍԱՆԻՐԻԱ, Հայոց Եկեղեցին :
ԶՄԻՌՆԻԱ, Աւետիս Աղա Տիպէճեանին քով ի Մես-րոպեան Վարժարանն :

Կ. ՊՈԼԻՍ, Կիլիկիա լրագրոյն գրասենեակն ի Զէն-ճիրի խան վերնայարկ թիւ 3 :

ԱՅԻՕՆ-ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ, Արապեան Մ. Յակոբ Աղա-յին գրասենեակը :

Հետզհետէ այլ քաղաքաց ստորագրութեան տեղերն ալ պիտի ծանուցանենք :

Խմբագիր Ա. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ :

